

**O wieś polską wolną, niezależną, samorządną
Od PSL do NSZZ RI „Solidarność” (1944–1989)**

1

Katarzyna Maniewska

**Komuniści wobec polskiej wsi,
wieś wobec komunizmu
1944–1956**

Ćwiczenia dla ucznia

**O wieś polską wolną, niezależną, samorządną
Od PSL do NSZZ RI „Solidarność” (1944–1989)**

1

Katarzyna Maniewska

**Komuniści wobec polskiej wsi,
wieś wobec komunizmu
1944–1956**

Ćwiczenia dla ucznia

BYDGOSZCZ – GDAŃSK – WARSZAWA 2020

Rozdział w eseju	Polecane zadania z ćwiczeń dla ucznia	Tematyka zadań
1. Ruch ludowy w latach 1944–1947. PSL jako partia ogólnonarodowa	Zadania 1–5, 12	1. Przyjazd Stanisława Mikołajczyka do kraju 2. Bolesław Bierut na Kongresie PSL 3. „List gończy” za Bolesławem Bierutem 4. Stefan Korboński o członkach PSL 5. Wacław Lipiński o Stanisławie Mikołajczyku 12. Odezwa PSL do wyborców z grudnia 1946 r.
2. PPR wobec wsi, wieś wobec PPR	Zadania 6–9, 14–16	6. Dekret PKWN o przeprowadzeniu reformy rolnej 7. Józef Stalin o reformie rolnej w Polsce 8. Masowa akcja zwrotu aktów nadania ziemi 9. Parcelacja i niszczenie majątków ziemiańskich 14. Cegiełka na fundusz organizacyjny PSL 15–16. Agitacja i propaganda komunistyczna w okresie przedwyborczym
3. Sfałszowane zwycięstwo. Referendum ludowe i wybory do Sejmu Ustawodawczego	Zadania 10–11, 13, 15 B, 17–19, 20, 21	10. Ulotki PSL z okresu referendum ludowego 11. Fałszowanie wyników referendum ludowego 13. Ulotki antykomunistyczne (1946–1947) 15 B, 17–19. Propaganda, terror i represje w okresie wyborów do Sejmu Ustawodawczego 20. Protest przeciwko ważności wyborów z 1947 r. 21. Zagadka: referendum czy wybory?
4. Likwidacja niezależnego ruchu ludowego	Zadania 22–23	22. Procesy polityczne liderów niezależnego ruchu ludowego 23. Ucieczka Mikołajczyka i likwidacja PSL
5. W podziemiu. Ludność wiejska w walce o niepodległy byt państwa polskiego	Zadania 26–28	26. Pomoc wsi dla podziemia niepodległościowego 27. Ochrona ludności wiejskiej przez żołnierzy podziemia niepodległościowego 28. Obrona Konspiracyjna Polskiego Stronnictwa Ludowego
6. Kolektywizacja wsi polskiej w latach 1948–1956	Zadania 15 A, 29	15 A. „Precz z kułakiem!” 29. Kolektyw i kolektywizacja
Varia	Zadania 24–25	24–25. Zadania dotyczące chronologii i ikonografii

SPIS TREŚCI

ZADANIA DLA UCZNIĄ

ZADANIE 1.	5
ZADANIE 2.	6
ZADANIE 3.	7
ZADANIE 4.	8
ZADANIE 5.	10
ZADANIE 6.	12
ZADANIE 7.	13
ZADANIE 8.	14
ZADANIE 9.	15
ZADANIE 10.	17
ZADANIE 11.	19
ZADANIE 12.	20
ZADANIE 13.	23
ZADANIE 14.	24
ZADANIE 15.	25
ZADANIE 16.	27
ZADANIE 17.	31
ZADANIE 18.	32
ZADANIE 19.	34
ZADANIE 20.	35
ZADANIE 21.	38
ZADANIE 22.	39
ZADANIE 23.	40
ZADANIE 24.	41
ZADANIE 25.	42
ZADANIE 26.	44
ZADANIE 27.	45
ZADANIE 28.	46
ZADANIE 29.	48

ZADANIA DLA UCZNIĄ

ZADANIE 1.

Przeczytaj fragment wspomnień Jana Olszewskiego z 1945 r. opisujący entuzjazm społeczny po przybyciu do kraju Stanisława Mikołajczyka. Podkreśl zdania, które opisują źródło i przyczynę nastrojów wywołanych przyjazdem Mikołajczyka.

Rok 1945, lato, przyjazd Mikołajczyka to był czas, który rozbudził nadzieje. [...] Nigdy później nie widziałem Warszawy tak entuzjastycznie demonstrującej swoje poparcie, tak bardzo radosnej, jak w dniu przyjazdu Mikołajczyka [...] Pojawiło się przekonanie, że nie zostaliśmy całkiem opuszczeni, skoro przyjeżdża stamtąd polski premier i w dodatku przyjeżdża – tak powszechnie sądzono – z jakimiś gwarancjami od naszych sojuszników. [...]

Przywitanie Mikołajczyka to był nieprawdopodobny wybuch entuzjazmu. Po raz drugi widziałem Warszawę w podobnych okolicznościach wiele lat później, kiedy w 1979 roku po raz pierwszy pielgrzymował do ojczyzny Jan Paweł II. [...] Miałem wtedy takie głębokie przekonanie, że my to musimy wygrać, że Rosjanie mogą wszystkich sterroryzować, wszystko wymusić, ale jak przyjdzie do wyborów, to nic nie wskórają, wybory są tajne, nie można ludzi zmusić, żeby głosowali inaczej.

Źródło: *Prosto w oczy. Z Janem Olszewskim rozmawia Ewa Polak-Pałkiewicz*, Warszawa 1997, s. 31.

ZADANIE 2.

Przeczytaj tekst Stefana Korbońskiego opisujący moment pojawienia się Bolesława Bieruta na kongresie PSL w 1946 r. Odpowiedz na pytanie pod tekstem.

Nagle na salę spadła cisza. Obejrzałem się i zobaczyłem Bieruta wchodzącego głównym wejściem, w otoczeniu świty i ochrony. Nikt się nie podniósł i nie rozległ się żaden okrzyk lub brawo. Delegaci udawali, że go nie widzą. Wszyscy nagle oślepli. Co za wyrefinowana manifestacja! Mikołajczyka jeszcze nie było. [...] Wreszcie od głównego wejścia rozległy się głosy i oklaski. Wszedł Mikołajczyk. Sala zerwała się na równe nogi i ogłuszający krzyk uderzył w sklepienie. Mikołajczyk kroczył drogą Bieruta, a sala wołała: „Niech żyje!”. Gdy krzyk nieco opadł, usłyszałem dźwięki „Jeszcze Polska nie zginęła”, grane przez ukrytą z boku orkiestrę. Dla Bieruta, który został zaproszony na Kongres jako gość honorowy, był to po prostu policzek. Siedział błady, z zaciśniętymi ustami, a obok niego cały rząd milczących i gniewnych twarzy.

Źródło: Stefan Korboński, *W imieniu Kremla*, Warszawa 1997, s. 59–60.

Jak rozumiesz sformułowanie „wyrefinowana manifestacja”, użyte przez autora na określenie reakcji zebranych na widok wchodzącego Bolesława Bieruta?

wyrefinowana manifestacja –

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ZADANIE 3.

Przeanalizuj uważnie treść poniższej ulotki. Podaj imię i nazwisko przedstawionego na niej polityka. Jakie ważne funkcje państwowe pełnił? Za co był odpowiedzialny? Odszukaj w Internecie informację o miejscu jego pochówku. Odpowiedzi wpisz poniżej.

Imię i nazwisko:

.....

Funkcje państwowe i partyjne:

.....

Odpowiedzialny za:

.....

Miejsce pochówku:

.....

Źródło: „List gończy”, ulotka antykomunistyczna opracowana przez młodzieżową grupę podziemia niepodległościowego „Orłęta AK”, działającą na Wybrzeżu w latach 1949–1951 (AIPN Gdańsk).

2. Na podstawie wiedzy własnej i podręcznika rozwiń skróty nazw partii politycznych z okresu wyborów do Sejmu Ustawodawczego w 1947 r.

PSL

.....

PPS

.....

3. Dlaczego w omawianym okresie do PSL wstępowali przedstawiciele wszystkich grup społecznych, mimo że była to partia o rodowodzie ludowym, skupiająca i reprezentująca mieszkańców wsi?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

4. Jak rozumiesz stwierdzenie Stefana Korbońskiego, że wielu robotników widziało w tzw. odrodzonym PPS „podnózek komunistów”?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

ZADANIE 5.

Zapoznaj się z notką biograficzną piłsudczyka Wacława Lipińskiego, a następnie przeczytaj jego krytyczną recenzję działań i postawy Stanisława Mikołajczyka. Zaznacz fragmenty, które odnoszą się do porozumienia Mikołajczyka z ZSRS, a potem odpowiedz na pytanie pod tekstem.

Wacław Lipiński „Socha”, „Aleksander” (1896–1949) – podpułkownik Wojska Polskiego, doktor hab. historii, żołnierz I Brygady Legionów Polskich, uczestnik obrony Lwowa i wojny polsko-bolszewickiej, historyk opisujący zmagania o niepodległość i granice II Rzeczypospolitej, dyrektor Instytutu Józefa Piłsudskiego w Warszawie, szef propagandy podczas wrześniowej obrony Warszawy, w czasie wojny jeden z przywódców konspiracji piłsudczykowskiej, działacz antykomunistycznego podziemia niepodległościowego, rzecznik porozumienia skupiającego przedstawicieli poszczególnych ugrupowań podziemia niepodległościowego. W marcu 1946 r., współpracując ze Zrzeszeniem „Wolność i Niezawisłość”, doprowadził do powołania porozumienia organizacji podziemnych, które we wrześniu tego roku nazwano Komitetem Porozumiewawczym Organizacji Demokratycznych Polski Podziemnej. W styczniu 1947 r. został aresztowany przez funkcjonariuszy Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego; w grudniu 1947 r. sądzony w procesie III Zarządu Głównego WiN; skazany na karę śmierci, zmienioną na dożywotnie więzienie. Zmarł 4 kwietnia 1949 r. w więzieniu we Wronkach w niewyjaśnionych do dziś okolicznościach, najprawdopodobniej zamordowany przez komunistów.

Na podstawie: <http://www.waclawlipinski.pl/>

W grze obecnej – wewnątrz quislingowskiego rządu – agentury moskiewskiej – p. Mikołajczyk uparcie widocznie nadal sądzi, że z takim państwem jak Rosja, z takim ustrojem jak sowiecki, można coś wygrać metodami zachodnimi, metodami legalnej, a nawet lojalnej opozycji. Krótko mówiąc, że uda się mu Polskę wygrać, wyborami wymanewrować. Ten upór w metodach pracy politycznej zaczyna być niebezpieczny na nowo, ile że wystawia ostatnie siły Polski – szerokie masy ludowe, nie dość na ogół uświadomione, nie dość zorganizowane i niezbyt odporne – nie tylko na sztycht, na poważne straty, ale bodaj na załamanie, które może mieć najfatalniejsze w dalszej i bliższej przyszłości następstwa.

Albowiem przeciwnik – Rosja i jej agentura krajowa – nie walczy uczciwą bronią. Przeciwnik nie walczy metodami, które stosuje się i do których przywykł na Zachodzie Mikołajczyk. Przeciwnik należy całą swą istotą, całą przeszłością i teraźniejszością do Wschodu: jego jedynym argumentem politycznym, jego bronią – zarazem uniwersalną i wyłączną – są siła, przemoc i gwałt. Wobec niezmiernie imperialistycznej polityki Rosji, wobec totalnych metod łamania przez nią oporu – metod godnych gestapo – Mikołajczykowy system politycznego działania musi chybić celu, a jego rezultatem mogą być tylko bezpłodne, bezużyteczne straty. Powtarzam: bezpłodne, gdyż straty wówczas mają tylko sens, gdy się je ponosi w walce, gdy pozostawia się przyszłym pokoleniom tradycje krwi przelanej za wolność i niepodległość Kraju. Takie właśnie tradycje przekazywane były w Polsce z pokolenia na pokolenia i może dzięki nim przetrwaliśmy stulecia między Niemcami a Rosją.

P[an] Mikołajczyk próbuje nowych dróg. Nie chcemy twierdzić, że są to drogi takich narodów jak czeski lub rumuński – lecz nie są to drogi polskie. Natomiast pytam, na czymże polega tak bardzo reklamowana „opozycja” p. Mikołajczyka? Niestety na rzeczach małej wagi, na sprawach drugorzędnych dla Polski znaczenia. Bo w sprawach głównych opozycji nie ma, przeciwnie – deklaruje się ze skwapliwością godną lepszej sprawy i współdziałanie, i lojalność, tak w stosunku do wiecznie zaborczej i wrogiej nam Moskwy, jak i do rządu przez nią mianowanego.

A więc uznaje się i bez słowa protestu akceptuje się nowy rozbiór Polski, mocą którego odpada na rzecz Rosji połowa ziem Rzeczypospolitej, ponadto – współdziała się w szerzeniu publicznie przekonania, że zwrot siłą zabranych Polsce Ziemi Zachodnich to jakaś rekompensata, a nie zwrot grabieży, unieważnienie bezprawia. Potwierdza się na każdym kroku i przy każdej sposobności sojusz polityczny, wojskowy i gospodarczy z Rosją, zaledwie nieznaczne i nieistotne zastrzeżenia czyni się w zakresie gwałtownie przeprowadzonej w myśl dyrektyw Rosji przebudowy socjalnej i społecznej Polski, oraz wysuwa się pewne zadania co do podstawowych kardynalnych praw ludzkich – bo już nawet nie obywatelskich. Oto wszystko.

Gdybyśmy nawet serio traktowali ten „sojusz” ze wschodnim sąsiadem, nie zaś jako zwyczajną zależność, podległość, wasalność, to i w tym razie – cóż pozostanie dla podstawy opozycji? Na czym polega, co się na nią składa? Jakież to działania w kraju czy za granicą, jakie tezy natury politycznej, społecznej czy gospodarczej? Prócz drobnych posunięć obliczonych na doraźny efekt i na uczucia mało wyrobionych mas – nic zgoła. Ani razu nie przeciwstawił się poważnie ani sam Mikołajczyk, ani żaden z czołowych jego działaczy w dziedzinach kapitalnego dla Polski znaczenia; nie było oporu ani na terenie „polskiej” niby polityki zagranicznej, gdzie służalczość kreatur moskiewskich hańbi po prostu imię Polski, nie było oporu w czasie przeprowadzania zasadniczych zmian w życiu publiczno-społecznym i gospodarczym ani w ogóle w tych wszystkich działaniach i gwałtach, których przedmiotem jest obecnie Polska, a które już nawet dla najbardziej naiwnych zmierzają wyraźnie do planowanej i wszechstronnej sowietyzacji naszego Kraju. Czy ta mała gra, którą nazywamy opozycją Mikołajczyka, warta jest świeczki? Rzecz godna zastanowienia. Nam wydaje się, że czas przejść na inną: zamiast utrzymywania fikcji demokracji – godziwiej odłonić oblicze, ale i zedrzyć maskę z zaborcy.

Źródło: Wacław Lipiński, *Mikołajczyk i jego opozycja*, „Głos Opozycji” 1946, nr 48, s. 1-3.

Dlaczego Wacław Lipiński był przeciwny jakimkolwiek negocjacjom Stanisława Mikołajczyka ze Związkiem Sowieckim i z komunistami?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ZADANIE 6.

Przeczytaj fragment ważnego dokumentu wydanego przez komunistów, a następnie wykonaj polecenia zamieszczone pod tekstem.

Na podstawie ustawy Krajowej Rady Narodowej z dnia 15 sierpnia 1944 r. o tymczasowym trybie wydawania dekretów z mocą ustawy [...] Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego postanawia, a Prezydium Krajowej Rady Narodowej zatwierdza, co następuje:

Art. 1 (1) Reforma rolna w Polsce jest koniecznością państwową i gospodarczą i będzie realizowana przy udziale czynnika społecznego, zgodnie z zasadami Manifestu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego.

Ustrój rolny w Polsce oparty będzie na silnych, zdrowych i zdolnych do wydatnej produkcji gospodarstwach, stanowiących prywatną własność ich posiadaczy.

Wobec tego, że znaczna część Polski pozostaje jeszcze pod okupacją, w obecnej chwili nastąpić może jedynie częściowy nadział ziemi w rozmiarach zapasu ziemi na terytoriach już wyzwolonych.

(2) Przeprowadzenie reformy rolnej obejmuje:

a) upełnorolnienie istniejących gospodarstw o powierzchni niżej pięciu hektarów użytków rolnych;

b) tworzenie nowych samodzielnych gospodarstw rolnych dla bezrolnych, robotników i pracowników rolnych oraz drobnych dzierżawców;

c) tworzenie w pobliżu miast i ośrodków przemysłowych gospodarstw dla produkcji ogrodniczo-warzywniczej, kolonii i ogródków działkowych robotniczych, urzędniczych i rzemieślniczych;

d) zarezerwowanie odpowiednich terenów dla szkół oraz poddanych zarządowi państwowemu lub samorządowemu ośrodków dla podniesienia kultury rolnej, wytwórczości nasiennej, hodowlanej oraz przemysłu rolnego.

Art. 2 (1) Na cele reformy rolnej przeznaczone będą nieruchomości ziemskie o charakterze rolniczym [...]

1. Podkreśl prawidłową nazwę dokumentu.

- Manifest PKWN
- Dekret o ziemi
- Dekret PKWN o przeprowadzeniu reformy rolnej

2. Jaki organ wydał ten dokument? Podkreśl prawidłową odpowiedź.

- Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego
- PPR
- Rząd Jedności Narodowej

3. Podkreśl datę wydania tego dokumentu.

- 1944 r.
- 1945 r.
- 1946 r.
- 1947 r.

ZADANIE 7.

Przeczytaj tekst protokołu posiedzenia Komitetu Centralnego Polskiej Partii Robotniczej z października 1944 r. Jest w nim mowa o krytycznym stosunku Józefa Stalina do sposobu wprowadzania reformy rolnej w Polsce. Podkreśl sformułowania, których Stalin użył na określenie zbyt powolnego tempa tej reformy, a następnie odpowiedz na dwa pytania.

Pierwszy miesiąc wprowadzania reformy rolnej nie przyniósł oczekiwanych rezultatów, a polscy komuniści spotkali się z całkowitą krytyką Józefa Stalina. Delegacja Krajowej Rady Narodowej i PKWN przebywająca w Moskwie od 28 września do 3 października 1944 r. tak relacjonowała problem reformy:

[...] tow. Stalin interesował się konkretnymi krokami, powziętymi celem realizacji reformy. Na nasze sprawozdanie reagował bardzo niecierpliwie. Podkreślił, że nie doceniamy ważności tej sprawy. Taka rewolucja agrarna może być przeprowadzona tylko drogą rozpętywania ruchu masowego na wsi. [...] Tow. Stalin krytykował nas za miękkość, za rozlazłość, że nie umiemy wystąpić dostatecznie śmiało. Kiedy się dowiedział, że żaden obszarnik nie został jeszcze posadzony, wymyślał: Cóż wy za komuniści! To nie tylko brak komunizmu, to brak patriotyzmu, właściwego stosunku do potrzeb narodu.

Źródło: Protokół z posiedzenia KC PPR dnia 9 października 1944 r. [w:] *Protokoły posiedzeń Biura Politycznego KC PPR 1944–1945*, oprac. A. Kochański, Warszawa 1996, s. 18.

1. Jakie działania w okresie reformy Józef Stalin nazywał patriotyzmem?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Jak Ty określiłbyś działanie, które Józef Stalin nazywał patriotyzmem?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ZADANIE 8.

Przeczytaj tekst źródłowy dotyczący masowej akcji zwrotów aktów nadania ziemi, a następnie uzupełnij tabelkę.

Na odcinku ref[ormy] rolnej w ostatnim okresie mają miejsce masowe zwroty aktów nadania ziemi. Zwroty te zachodzą falami po różnych powiatach; według dotychczasowych danych największe rozmiary przybrało to w powiatach: Nowy Tomyśl, Mogilno i Środa. Są powiaty (np. Kalisz), na terenie których zjawisko to nie wystąpiło masowo. W powiatach Września i Krotoszyn na skutek energicznej akcji komitetów powiatowych sytuacja została całkowicie opanowana i parcelanci przyjęli dokumenty z powrotem.

Przyczyny zdawania dokumentów nadania ziemi są następujące:

1. Przyczyny gospodarcze.

a) Brak sprzężaju i bydła. Na podstawie układu polsko-sowieckiego uznano za zdobywcze 100% inwentarza żywego na majątkach i gospodarstwach poniemieckich oraz 50% na majątkach i gospodarstwach polskich. [...] zdarzały się zabrania majątku bezprawnie przez przechodzące oddziały, stan inwentarza żywego spadł katastrofalnie. [...] Dlatego też w wielu przypadkach parcelanci nie posiadają ani jednej sztuki sprzężaju lub bydła. [...]

2. Przyczyny polityczne.

Propaganda reakcyjna. W ostatnim okresie propaganda reakcyjna przybrała na sile. Wykorzystując braki gospodarcze, próbuje ona zniechęcić parcelantów przez rozsiewanie najrozmaitszych plotek. Dużą rolę odgrywają w tym administratorzy. [...] Również pewną aktywność po linii wrogiej dla reformy rolnej agitacji ujawniają reakcyjne elementy Stronnictwa Ludowego. Charakterystyczna jest np. rozsiewana przez nich w powiatach Kępno i Rawicz plotka, jakoby rzekomo minister Mikołajczyk na zebraniu Stronnictwa Ludowego w Poznaniu miał powiedzieć, że reforma rolna będzie jeszcze raz przeprowadzana i że parcelanci będą otrzymywać po 20 ha ziemi.

Źródło: Archiwum Państwowe w Poznaniu, KW PPR w Poznaniu, 185, Sprawozdanie Wydziału Rolnego KW PPR w Poznaniu za okres 15 VII – 10 VIII 1945 r. z informacją o zwrocie nadania ziemi przez chłopów, b.p.

Przyczyny	Opis przyczyny zwrotu aktów nadania ziemi
1. gospodarcze	
2. polityczne	

ZADANIE 9.

Przeczytaj trzy teksty źródłowe dotyczące parcelacji i niszczenia majątków rodzin ziemiańskich po II wojnie światowej, a następnie uzupełnij listę strat, wpisując na nią zniszczone, zrabowane lub zdewastowane składniki mienia prywatnego ziemian.

I

Dzień 17 października [1944] był zimny i deszczowy. [...] W godzinach rannych od strony wsi zobaczyliśmy kilka furmanek z jadącymi na nich ludźmi z czerwonymi opaskami na rękawach i z karabinami. Po kilku chwilach znaleźli się w domu. Jeden z nich wycelował w Mamę karabinem i krzychał: „Przejmujemy majątek, niech obywatelka odda klucze”, pozostali ludzie rozbiegli się po domu, pozostawiając na podłodze i chodnikach błoto – ślady brudnych butów. [...] Wszyscy byli pijani. Na słowa Mamy, czy w ten sposób przejmuje się majątek, ten co dowodził, ponownie wycelował w Mamę karabin i krzyknął: „Zabierajcie się do gminy, obywatelko”. [...] Pozostała reszta ludzi plądrowała dom, pijąc i niszcząc wszystko, co się dało.

Źródło: Janina Leskiewiczowa, *Uwagi wstępne [w:] Ziemianie polscy w XX wieku. Słownik biograficzny*, cz. 3, red. J. Leskiewiczowa, Warszawa 1996, s. VI.

II

Dom nasz został kompletnie zdewastowany po wejściu wyzwolicieli. Razem z wojskiem radzieckim dewastowali i kradli miejscowi, bo czemu nie mieli skorzystać? Książki, zwłaszcza polską klasykę, wywoził wozem do pobliskich Siernik dawny pracownik moich rodziców. Jakies meble posłużyły jako urządzenie posterunku milicji w Kościanie. Kilka wazonów chińskich i z Delft odzyskaliśmy za pośrednictwem proboszcza, gdy mu je ofiarowano do ustrojenia ołtarzy na Boże Ciało w 1945. Nie wróciły, a były u kogoś w Głuchowie figury krowy i konia czy wołu z fajansu delftyjskiego [z Delft – A.Ł.]. Niemal w naszych oczach (w 1945 r. od połowy kwietnia do połowy czerwca mieszkaliśmy z matką w Głuchowie) żołnierz radziecki przewrócił pięcioskrzydłowy parawan oszklony, by z niego wyrwać sztychy z końmi [...]. W saloniku później urządzono strzelnicę pneumatyczną, do dziś tak jest.

Źródło: Relacja Marii Glińskiej opisująca losy pałacu w Głuchowie (pow. kościański), 23 VII 1995 r., w zbiorach Agnieszki Łuczak.

III

Opis zamku i oficyny w Gołuchowie sporządzony przez pracownika
Referatu Kultury i Sztuki Starostwa Powiatowego

Pałac i oficyna zostały doprowadzone do ruiny przez wojska polskie i ludność miejscową. W pałacu wybito ok. 30 szyb, kominki obłuczono, obicia ścian zdarto, na strychach znajdują się szczątki potrzaskanych mebli [...]. W chwili obecnej [zarówno] pałac, jak i oficyna zostały przez referenta zamknięte, klucze znajdują się u dozorczy.

Źródło: AP Poznań, Urząd Wojewódzki Poznański, 983, Wydział Kultury i Sztuki, Sprawozdania ogólne, Sprawozdanie Oddziału Muzeów i Ochrony Zabytków za listopad 1945 r., k. 26.

Lista strat

I

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

II

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

III

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ZADANIE 10.

Przeczytaj tekst dotyczący referendum ludowego z czerwca 1946 r., a następnie przeanalizuj uważnie treść dwóch ulotek wydanych przez PSL. Odpowiedz na pytania pod tekstem i ilustracjami.

Po zakończeniu II wojny światowej komunistyczna Polska Partia Robotnicza, uzurpujająca sobie prawo do reprezentowania narodu polskiego, nie miała praktycznie żadnego poparcia społecznego. Kierownictwo PPR w celu odsunięcia w czasie wyborów do Sejmu Ustawodawczego zaproponowało przeprowadzenie tzw. referendum ludowego, które oficjalnie miało potwierdzić akceptację polskiego społeczeństwa dla komunistów. Głosujący mieli odpowiedzieć na trzy pytania:

1. Czy jesteś za zniesieniem Senatu?
2. Czy chcesz uchwalenia w przyszłej konstytucji ustroju gospodarczego wprowadzonego przez reformę rolną i unarodowienie podstawowych gałęzi gospodarki krajowej, przy zachowaniu ustawowych uprawnień inicjatywy prywatnej?
3. Czy chcesz utrwalenia zachodnich granic państwa polskiego na Bałtyku, Odrze i Nysie Łużyckiej?

PPR oraz pozostałe partie wchodzące w skład tzw. Bloku Demokratycznego (PPS, SL i SD) przeprowadziły zmasowaną akcję propagandową, w której wzywano do twierdzącej odpowiedzi na wszystkie pytania, czyli głosowania „3 × Tak”. Aby zaakcentować odrębność oraz niezgodę na politykę prowadzoną przez komunistów, PSL oficjalnie wzywało do głosowania „Nie” na pierwsze pytanie i „Tak” na dwa pozostałe. Nieoficjalnie wielu członków stronnictwa opowiadało się za głosowaniem „Nie” na dwa pierwsze lub wszystkie trzy pytania. W referendum, które odbyło się 30 czerwca 1946 r., komuniści ponieśli porażkę, ponieważ:

- na pierwsze pytanie „Tak” odpowiedziało jedynie **26,9%** głosujących;
- na drugie pytanie „Tak” odpowiedziało **42%**;
- na trzecie pytanie „Tak” odpowiedziało **66,9%**.

Komuniści, mający w ręku cały aparat państwowy oraz zbrojne zaplecze w postaci Armii Czerwonej i tajnej sowieckiej policji politycznej – NKWD, dokonali fałszerstwa wyborczego i ogłosili następujące wyniki:

- na pierwsze pytanie „Tak” odpowiedziało jedynie **68%** głosujących;
- na drugie pytanie „Tak” odpowiedziało **77,2%**;
- na trzecie pytanie „Tak” odpowiedziało **91,4%**.

Pomimo protestów zgłaszanych przez PSL uznano sfałszowane wyniki głosowania.

Oprac. Kamila Churska-Wołoszczak

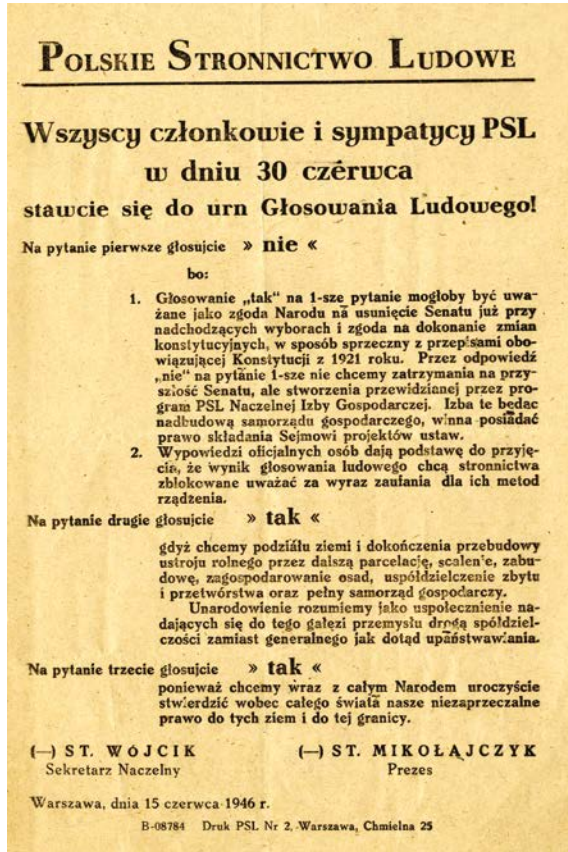
1. Przy którym pytaniu dokonano największej manipulacji wynikami? Jak myślisz, dlaczego właśnie przy tym?

.....

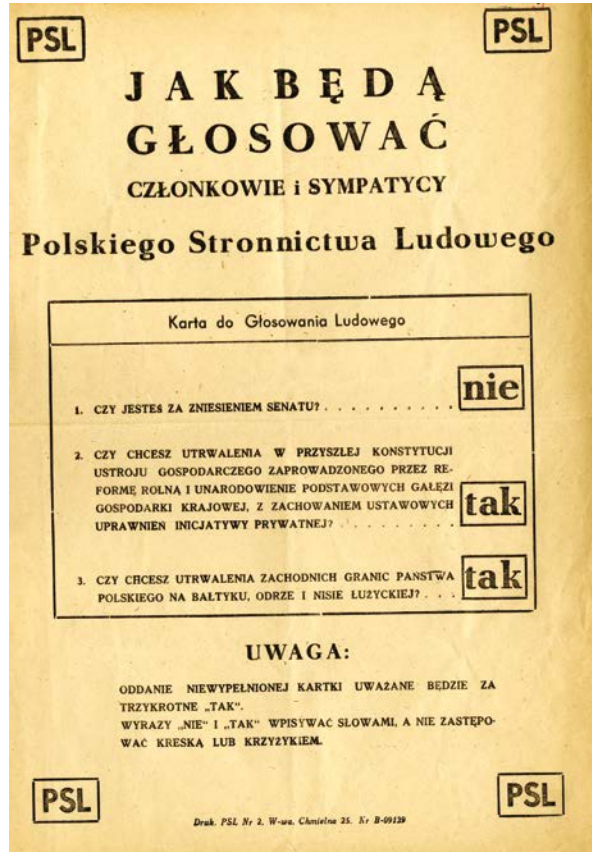
.....

.....

I

II

AIPN By.

2. Dlaczego PSL nakłaniało swoich zwolenników do udzielania odpowiedzi „Nie” na pierwsze pytanie referendum?

.....

.....

3. Jak myślisz, dlaczego wielu zwolenników PSL nieoficjalnie było zwolennikami głosowania w referendum „3 × Nie”?

.....

.....

4. Dlaczego autorzy ulotki II ostrzegali głosujących, aby:

- nie oddawać niewypełnionej karty do głosowania,
- wpisywać wyrazy „Nie” lub „Tak”, a nie znak (+) lub (-)?

.....

.....

.....

ZADANIE 11.

Przeczytaj tekst dotyczący fałszerstw, jakich dokonali komuniści podczas głosowania ludowego w czerwcu 1946 r., i odpowiedz na pytania.

Referendum ludowe z czerwca 1946 r. stało się dla komunistów okazją do przetestowania różnych metod fałszowania wyników głosowania. Choć Polacy w plebiscycie, jakim było referendum, odrzucając pomysł likwidacji senatu i przeprowadzenia reform gospodarczych, zagłosowali za PSL, komuniści sfalszowali wyniki i podali do publicznej wiadomości, że zdecydowana większość wyborców poparła wszystkie proponowane przez nich reformy. Skala fałszerstw była ogromna – od nowa sporządzono ponad połowę protokołów oraz podrobiono około 40 tys. podpisów członków obwodowych komisji głosowania ludowego.

Po sfalszowaniu referendum komuniści przystąpili do przygotowania wyborów. Termin głosowania ustalono na 19 stycznia 1947 r. (ponad rok później, niż przewidywały to ustalenia podjęte w Jałcie).

Oprac. Kamila Churska-Wołoszczak

1. Na czym polegało fałszerstwo dokonane przez komunistów?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Dlaczego dokonano fałszerstwa na taką skalę?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ZADANIE 12.

Przeczytaj uważnie fragment odezwy Polskiego Stronnictwa Ludowego do wyborców z 8 grudnia 1946 r., a następnie wypełnij tabelkę pod tekstem, wpisując w odpowiednie rubryki najważniejsze postulaty PSL.

Do wyborców. Polacy, Bracia Chłopi, Ludowcy!

[...]

Przed narodem polskim stoją dziś wielkie zadania do spełnienia. PSL docenia wagę tych zadań i wagę swej odpowiedzialności przed narodem. W trosce o rozwój i bezpieczeństwo Państwa i utrwalenie jego potęgi PSL wysuwa na plan pierwszy następujące zadania do spełnienia:

1) Utrwalenie sojuszu i pogłębienie przyjaźni z ZSRR, narodami słowiańskimi i demokracjami Zachodu, jak i najbardziej wydatna współpraca z Organizacją Narodów Zjednoczonych.

2) Utrwalenie naszych granic zachodnich na Odrze, Nysie Łużyckiej i Bałtyku oraz wszechstronne, umiejętne zagospodarowanie Ziemi Odzyskanych, bo to jest podstawowym warunkiem naszego bytu i bezpieczeństwa. Nie możemy też w dalszym ciągu pozwolić na rozpraszenie swych rodaków po świecie i na ich wynaradawianie.

3) Dla podniesienia gospodarczego wsi winniśmy jak najszybciej dokończyć reformę rolną, opartą o zdrowe, samodzielne, wystarczające do utrzymania rodzin gospodarstwa rolne, podjąć energiczną pracę scalania i zmeliorowania gospodarstw, przyspieszyć odbudowę wsi, ułatwić nabycie inwentarza i narzędzi rolniczych, rozwinąć przemysł rolniczy, zapewnić rolnictwu opłacalne ceny za produkty rolne.

4) W miarę rychłego rozwoju gospodarczego i podniesienia stopy życiowej wszystkich obywateli kraju domagamy się większego zrozumienia i uwzględnienia rolnictwa w planach gospodarczych i inwestycyjnych Państwa.

5) W dziedzinie przemysłu określić wyraźnie prawa i obowiązki przemysłu państwowego i prywatnego. Przekazać przedsiębiorstwa, którymi Państwo ze względu na interes ogólny musi administrować, spółdzielczości lub samorządowi. Przez planową, celową i oszczędną gospodarkę podnieść wydajność i opłacalność przemysłu, chroniąc pracujących przed wyzyskiem, zapewniając im należyte warunki bytu.

6) W interesie szybkiego ogólnego rozwoju gospodarczego winniśmy zapewnić inicjatywie prywatnej opiekę i poparcie. Zagwarantować jej nienaruszalność własności i sprawiedliwy wymiar świadczeń publicznych.

7) Państwo winno uczynić wszystko dla zapewnienia stałości waluty celem wzmocnienia w narodzie oszczędności i stworzenia zdrowych podstaw finansowych dla życia gospodarczego.

8) Wzmocnić musimy wysiłki w kierunku podniesienia kultury i oświaty w narodzie. Bez gruntownie i fachowo oświeconego narodu nie będziemy zdolni do podniesienia naszego dobrobytu i znaczenia w świecie. Zwłaszcza poprzednie zaniedbania w dziedzinie oświaty wśród warstw ludowych – chłopskiej i robotniczej – winny być jak najprędzej wyrównane, a krzywda naprawiona.

9) Przez wojnę zostało zrujnowane zdrowie fizyczne w narodzie. Jak najszybsza poprawa w tej dziedzinie jest również podstawowym warunkiem rozwoju narodu.

10) Dla normalnego rozwoju narodu konieczny jest dobrze zorganizowany i zagwarantowany konstytucyjnie demokratyczny ustrój państwowy. Opracowany przez Sejm projekt nowej konstytucji winien być przyjęty przez cały naród w powszechnym głosowaniu ludowym. Źródłem władzy jest naród. Sprawuje ją przez swobodnie wybranych swoich przedstawicieli. Musi być zagwarantowana obywatelom wolność osobista i wolność przekonań, słowa, druku, stowarzyszeń i zgromadzeń. Prawidłowy wymiar sprawiedliwości przez niezależne w wyrokowaniu sądy jest warunkiem praworządności. Konieczny jest szeroki samorząd terytorialny i gospodarczy. Bez konstytucyjnego ustalenia tych podstawowych gwarancji i przestrzegania ich w życiu – nie ma demokracji.

11) Do wykonywania zadań państwowych powołana administracja państwowa winna być podporządkowana Rządowi odpowiedzialnemu przed Sejmem. Kontrolowana przez społeczeństwo, celowo zorganizowana, sprawnie działająca administracja winna mieć li tylko dobro całego społeczeństwa, a nie poszczególnych partii czy grup, na celu. Dlatego domagamy się reorganizacji i usprawnienia administracji przez zniesienie zbędnych urzędów, a nawet niektórych ministerstw, odpowiedniego podziału zadań i celowego podporządkowania urzędników, zwłaszcza służby bezpieczeństwa, reprezentantom rządu w terenie. [...]

Źródło: „Gazeta Ludowa”, 9 XII 1946, nr 337; opublikowane w: *Kampania wyborcza i wybory do Sejmu Ustawodawczego 19 stycznia 1947*, wybór, wstęp, oprac. J. Wrona, Warszawa 1999, s. 169–172.

Dziedzina życia społeczno-gospodarczego	Postulaty programowe PSL
 Polityka międzynarodowa	
 Polityka gospodarcza polityka rolna uprzemysłowienie kraju kwestie własności prywatnej finanse publiczne	

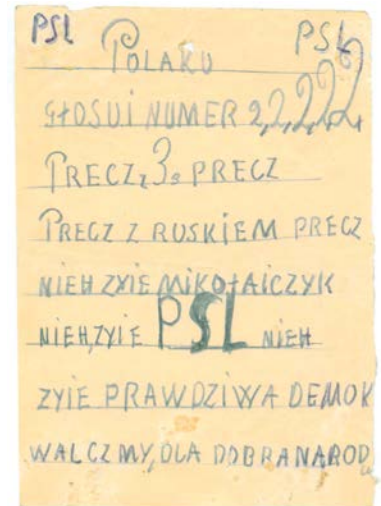
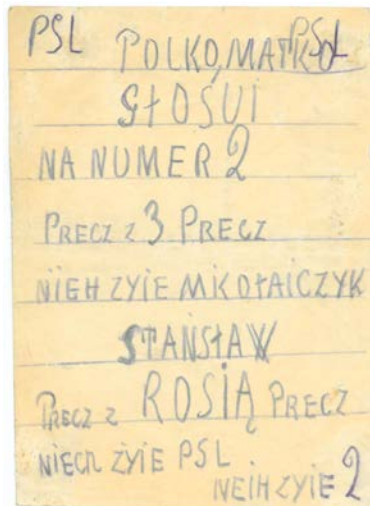
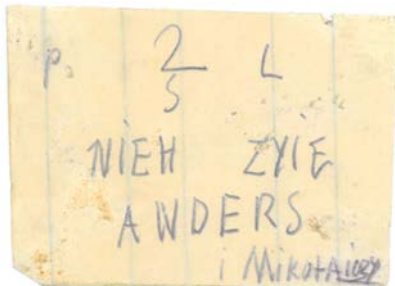
ZADANIA DLA UCZNIA

<p> Zagadnienia kulturalno-oświatowe</p>	
<p> Kwestie prawnoustrojowe</p> <p>ustrój</p> <p>źródła władzy</p> <p>wolności i prawa obywatelskie</p> <p>wymiar sprawiedliwości</p> <p>administracja publiczna</p>	
<p> Kwestie społeczne</p>	

ZADANIE 13.

Poniżej zamieszczono trzy odręczne ulotki antykomunistyczne z lat czterdziestych XX w., odnalezione w Archiwum Państwowym w Bydgoszczy. Zanalizuj to źródło i wypełnij metryczkę.

Metryczka

.....

Nazwa dokumentu:

Data powstania (rok):

Autor/Autorzy dokumentu

Opis treści dokumentu

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Archiwizował

Imię i nazwisko

Podpis

ZADANIE 14.

Obejrzyj dokładnie cegiełkę na fundusz PSL, a następnie odpowiedz na pytania.

AP Bydgoszcz.

1. Kto był wydawcą cegiełki?

.....
.....

2. Do czego odnosi się napis: 1946?

.....
.....

3. Do jakiego ważnego wydarzenia odnoszą się zamieszczone na niej hasła?

.....
.....

4. Znajdź w Internecie definicję słowa „cegiełka”.

cegiełka –

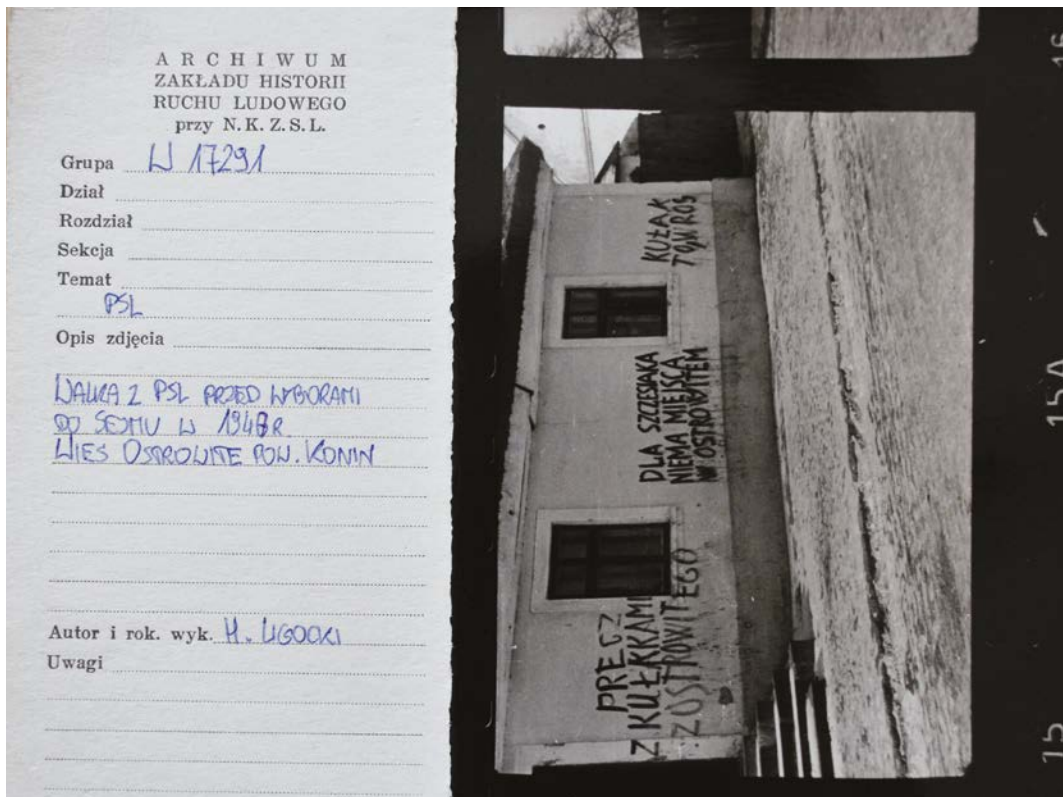
.....
.....

ZADANIE 15.

Oto dwie kartki z inwentarza Archiwum Zakładu Historii Ruchu Ludowego dokumentujące historię polskiej wsi pod rządami władz komunistycznych. Zanalizuj każdy dokument (przeczytaj opisy, obejrzyj dokładnie fotografie), a następnie odpowiedz na pytania.

A.

1. Co przedstawia fotografia i kiedy została wykonana?

.....

.....

2. Kto Twoim zdaniem może być autorem napisów uwiecznionych na fotografii?

.....

.....

3. Czego domagał się autor napisów?

.....

.....

ZADANIA DLA UCZNIĄ

B.

Grupa nr. inw. A-3818
Dział 36
Rodzaj neg. b-4263
Sekcja
Temat

Opis zdjęcia Demonstracja ludowców x bloku demokratycznego przed wyborami do Sejmu Ustawodawczego przeciwko Liście Mikołajczyka

Autor i rok wyk.
Uwagi

1. Co przedstawia fotografia i kiedy została wykonana?

.....
.....

2. Kto Twoim zdaniem może być autorem napisów na transparencie?

.....

3. Czego domagają się autorzy napisów?

.....

4. Przeciwko komu zostały skierowane treści zawarte na transparencie?

.....

C.

W *Słowniku języka polskiego* (sjp.pwn.pl) sprawdź definicję słowa „kułak” i napisz krótkie wyjaśnienie.

kułak -

.....
.....
.....

ZADANIE 16.

Przeczytaj tekst oraz obejrzyj plakat i materiały propagandowe wydane przed wyborami do Sejmu Ustawodawczego ze stycznia 1947 r. Następnie wykonaj polecenia, wpisując odpowiedzi w odpowiednie miejsca pod tekstem i ilustracjami.

Jednym z elementów strategii propagandowej komunistów w pierwszych latach powojennych była dyskredytacja Polskiego Stronnictwa Ludowego, czyli ugrupowania, którego tradycyjnym elektoratem byli mieszkańcy wsi. Aby skompromitować PSL, zarzucano mu reprezentowanie interesów bogatych chłopów ze szkodą dla właścicieli małych i średnich gospodarstw, sympatie profaszystowskie, a także działania na szkodę państwa polskiego przez rzekomy sprzeciw wobec przyłączenia tzw. ziem zachodnich. Ten aspekt strategii propagandowej komunistów doskonale oddają plakaty propagandowe, które często odwoływały się do czarno-białej wizji świata My kontra Oni:

My, czyli PPR – Blok Demokratyczny, robotnik, chłop.

Oni, czyli PSL – „kułacy”, obszarnicy, kapitaliści.

Za pomocą prostego, czytelnego obrazu i hasła starano się przekazać, że PSL jest partią działającą na korzyść najbogatszych, a samo ugrupowanie – finansowane przez państwa zachodnie – i proponowany przez nie program są iluzoryczne i nietrwałe jak domek z kart.

Oprac. Kamila Churska-Wołoszczak

Plakat propagandowy Bloku Demokratycznego PSL – domek z kart (AIPN By).

ZADANIA DLA UCZNIA

A.

1. W *Słowniku języka polskiego* (sjp.pwn.pl) sprawdź definicję słowa „dyskredytować” i napisz krótkie wyjaśnienie.

Dyskredytować –

.....

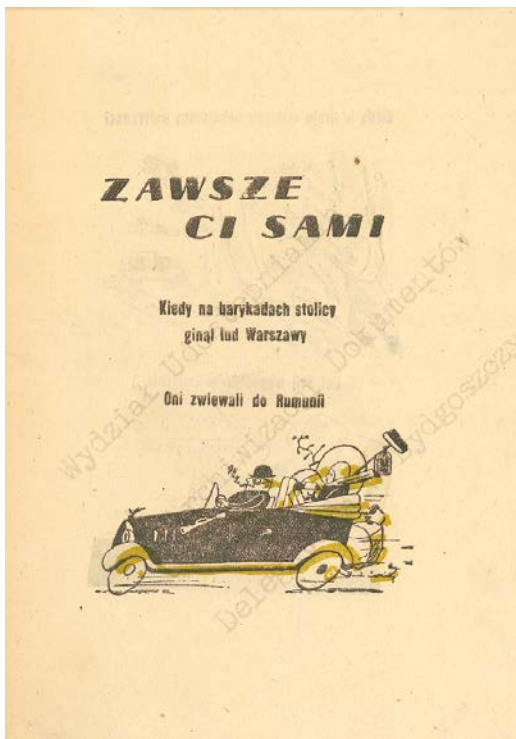
2. Obejrzyj uważnie plakat propagandowy Bloku Demokratycznego. Co Twoim zdaniem symbolizuje „domek z kart”?

.....

B.

3. Przyjrzyj się uważnie ulotkom I i II oraz III i IV. Zastanów się nad ich przekazem propagandowym i odpowiedz na pytania umieszczone pod obrazkami.

I

II

AIPN By.

1. Kogo miały ośmieszyć ulotki I i II?

.....

.....

.....

2. Jakie rzekome działania na szkodę państwa i narodu przypisano tym osobom/grupom?

.....

.....

.....

3. Jakie działania na rzecz narodu i kraju faktycznie podejmowały osoby przedstawione na ulotkach w negatywnym świetle?

.....

.....

.....

**C.
III**

IV

ZADANIA DLA UCZNI

1. Przeciwko jakim osobom lub grupom społecznym zostały skierowane ulotki III i IV?

.....
.....
.....

2. Jakie grupy społeczne zostały sobie przeciwstawione?

.....
.....
.....

3. Jakie rzekome działania na szkodę państwa i narodu przypisano tym osobom/grupom?

.....
.....
.....

ZADANIE 17.

Przeczytaj tekst o formach propagandy i terroru stosowanych przez komunistów wobec PSL, a następnie wykonaj polecenia pod tekstem.

Terror i propaganda w okresie wyborów do Sejmu Ustawodawczego w styczniu 1947 r.

Podobnie jak w okresie referendum, przed wyborami do sejmu komuniści przeprowadzili zmasowaną akcję propagandową. W trakcie kampanii wyborczej w całym kraju zorganizowano łącznie 107 936 wieców i masówek, w których uczestniczyło blisko 11 mln osób. W samym ówczesnym województwie pomorskim rozkolportowano kilkaset tysięcy różnego rodzaju wydawnictw propagandowych – plakatów, ulotek, broszur, oraz 3 mln numerków z cyfrą 3 – do głosowania na listę Bloku Demokratycznego.

Jednocześnie brutalnie tłumiono wszelkie próby aktywności ze strony PSL – konfiskowano nieliczne ulotki, udaremniano próby organizacji zebrań przedwyborczych. Aparat represji z całą mocą uderzył w członków i sympatyków PSL. Za najdrobniejsze, często absurdalne przewinienia, np. nieporządek w obejściu gospodarczym, karano ich dotkliwymi mandatami. Demontowano struktury PSL: zawieszono 39 zarządów powiatowych PSL, rozwiązano tysiące kół gminnych i gromadzkich. Dziesiątki tysięcy członków i sympatyków PSL wzywano na przesłuchania i krótkotrwale przetrzymywano na posterunkach MO i UB; tylko w województwie pomorskim represja ta dotknęła 27 tys. osób. W skali kraju aresztowano lub zatrzymano blisko 100 tys. członków PSL. Komuniści nie cofnęli się też przed dokonywaniem mordów politycznych – zamordowano co najmniej 147 członków PSL; jedynie w województwie lubelskim życia pozbawiono 32 osoby.

Oprac. Kamila Churska-Wołoszczak

1. Wymień działania propagandowe podjęte przez komunistów przed wyborami w styczniu 1947 r.

.....

.....

.....

2. Wymień formy represji i szykan stosowanych przez komunistów przed wyborami w styczniu 1947 r.

.....

.....

.....

ZADANIE 18.

Przeczytaj dwa teksty źródłowe dotyczące represji, jakie komuniści stosowali wobec członków PSL przed wyborami do Sejmu Ustawodawczego, a następnie wypełnij tabelkę.

I

Fragmenty raportu specjalnego na temat przebiegu wyborów z 19 stycznia 1947 r. w województwie pomorskim ppłk. Józefa Jurkowskiego, szefa Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Bydgoszczy.

Polskie Stronnictwo Ludowe w okresie przygotowawczym i samej akcji wyborczej było mocno bite. Około 27 000 członków i sympatyków PSL było doprowadzonych i krótko przetrzymywanych do posterunków MO. Mandatów karnych nałożono na około 1 500 000 zł. Trzy powiatowe organizacje zostały zawieszono (Toruń, Grudziądz, Tuchola). Przeprowadzono dwa procesy świadczące o współpracy PSL z podziemiem [...]. Setki kół gromadzkich i gminnych PSL zostało rozwiązanych. Sparaliżowano całkowicie działalność powiatowych organizacji w Lubawie, Lipnie, Sępólnie, Wyrzysku, Świeciu.

II

List prezesa PSL Stanisława Mikołajczyka i sekretarza generalnego partii Stanisława Wójcika do prezesa Rady Ministrów Edwarda Osóbki-Morawskiego, 31 grudnia 1946 r.

W nocy z 17 na 18 października 1946 r. około godz. 22.30 śpiących w swoim mieszkaniu we wsi Tryl, gm. Nowe, pow. Świecie, Jana i Marię małżonków Malejko zbudziło dobijanie się do okien mieszkania i głośno wezwano: „Otwórzcie, milicja z Nowego”. Po otwarciu drzwi domownicy ujrzeli przy nich mężczyznę ubranego po cywilnemu, a w głębi za nim trzech innych umundurowanych, z których osobnik ubrany po cywilnemu kazał Malejce Janowi ubrać się szybko i wychodzić na śledztwo. Na wyrażony głośno zamiar Malejko Marii zaopatrzenia męża w żywność odpowiedziano, że nic nie potrzeba, bo mąż jutro wróci, po czym kazano Malejce Janowi wsiąść do oczekującego opodal samochodu osobowego i odjechało w kierunku Grudziądza.

Nazajutrz rano Malejko Maria złożyła zameldowanie o uprowadzeniu w nocy jej męża, a gdy w ciągu tego dnia mąż jej nie wrócił do domu – w dniu 19 października br. udała się do Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Świeciu i do Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Bydgoszczy. Po zapoznaniu się z jej sprawą w UBP Świeciu powiedziano jej: „Niech się mąż nie zadaje z bandytami, to go nie będą zabierać”, zaś w WUBP w Bydgoszczy wyszydzono ją oświadczeniem, że znajdzie sobie innego męża. Rozgoryczona takim ustosunkowaniem się organów bezpieczeństwa do zagadnienia zaginięcia jej męża Malejko Maria rozplakała się i wróciła do domu.

W dniu 23 października 1946 r. Malejko Maria dowiedziała się od znajomych, że w rowie koło szosy w Lubieniu leżą zwłoki ludzkie. Udała się więc na wskazane miejsce i w leżących zwłokach rozpoznała swojego męża.

Przygotowując zwłoki męża do złożenia ich do trumny, Malejko Maria stwierdziła na nich następujące obrażenia: ślady kilkunastu strzałów na plecach, w oczodołach

brak gałek ocznych, 7 ran kłutych w różnych okolicach ciała, złamanie kości lewej ręki i połamanie paznokci u rąk.

Zamordowany Malejko Jan był prezesem Koła PSL w Trylu, prezesem Zarządu Gminnego PSL w Nowem i wiceprezesem Zarządu Powiatowego PSL w Świeciu. Ponadto pracował wydatnie w wielu innych organizacjach o charakterze społecznym na terenie gminy i powiatu.

W kilka dni po pogrzebie męża Malejko Maria została usunięta z zajmowanego dotychczas gospodarstwa poniemieckiego w Trylu. [...]

Źródło: AIPN, 00231/145, t. 79, List prezesa PSL Stanisława Mikołajczyka i sekretarza generalnego PSL Stanisława Wójcika do prezesa Rady Ministrów Edwarda Osóbki-Morawskiego, 31 XII 1946 r., k. 262–263.

Nazwa/forma represji wobec PSL w okresie przedwyborczym	Cel represji	Instytucja państwa odpowiedzialna za działania represyjne
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		

ZADANIE 19.

Przeczytaj dwa teksty napisane po sfalszowanych przez komunistów wyborach do Sejmu Ustawodawczego w styczniu 1947 r. Wymień w tabelce działania wskazujące na łamanie przez komunistów podstawowych praw człowieka i obywatela w okresie wyborów.

I

Relacja ambasadora amerykańskiego Arthura Bliss Lane'a z przebiegu wyborów do Sejmu Ustawodawczego 19 stycznia 1947 r.

Regulamin wyborów przewidywał głosowanie tajne, toteż ze zdziwieniem zauważyłem, że wielu wyborców wyraźnie pokazywało kartkę z dużym, czarnym numerem „3” [numer listy Bloku Demokratycznego] przed włożeniem jej do koperty. Wkrótce jednak odkryłem, że członkowie komisji wyborczej zaznaczali na liście nazwiska osób, które głosowały tajnie, nie pokazując numeru listy. Zakonnice i księża niezmiennie głosowali tajnie, zgodnie z prawem.

Źródło: Arthur Bliss Lane, *Widziałem Polskę zdradzoną*, Warszawa 2008.

II

We wszystkich urzędach, instytucjach, a nawet domach prywatnych, zwoływano zebrania przedwyborcze, na których zobowiązywano obecnych do podpisania deklaracji poparcia „trójki” [Blok Demokratyczny]. W urzędach bez ogródek mówiono o wyrzuceniu ze służby w razie głosowania inaczej. Na prowincji szantaż był grubszy – straszono „dalszymi konsekwencjami” aż do „Sybiru” włącznie. Wszyscy czuli wokół siebie niewyraźne, męczące zagrożenie. [...] Zastraszenie było takie, że ludzie bali się, czy przy wejściu do lokalu nie będą sprawdzać kartek, a nawet rewidować. Uspokajałam wszystkich, że to niemożliwe [...]. Mimo to wszystko nastrój w kolejkach był antytrójkowy, ludzie głośno robili drwiące uwagi, jakby w zupełnej pewności, że wszyscy myślą to samo.

Źródło: Maria Dąbrowska, *Dzienniki powojenne*, t. 1: 1945–1965, wybór, wstęp, przypisy T. Drewnowski, Warszawa 1997, s. 127.

<p>Arthur Bliss Lane (1894–1956) Ambasador Stanów Zjednoczonych w Polsce w latach 1945–1947</p>	
<p>Maria Dąbrowska (1889–1965) Słynna polska pisarka, kilkakrotnie nominowana do literackiej Nagrody Nobla, autorka m.in. powieści <i>Noce i dnie</i></p>	

ZADANIE 20.

Przeczytaj fragment ordynacji wyborczej do Sejmu Ustawodawczego z września 1946 r. (art. 25, 26, i 28), a następnie fragment protestu społecznego przeciwko ważności wyborów, złożony przez głosujących w Okręgu Wyborczym nr 27 w Toruniu, i wykonaj polecenie zamieszczone poniżej.

I

Ustawa z dnia 22 września 1946 r. – Ordynacja wyborcza do Sejmu Ustawodawczego
[...]

Art. 25

1. Spisy wyborców będą wyłożone w lokalach obwodowych komisji wyborczych codziennie przez 7 godzin od 31 do 38 dnia po ogłoszeniu zarządzenia o przeprowadzeniu wyborów.

2. W czasie wyłożenia spisów każdy uprawniony do głosowania może je przeglądać, sporządzać wyciągi oraz wносить reklamacje.

Art. 26

1. Reklamacje można wnosić:

- a) z powodu pominięcia w spisie osoby uprawnionej do głosowania,
- b) z powodu wciągnięcia do spisu osoby nieuprawnionej do głosowania.

2. Reklamacje wnosi się na piśmie lub ustnie do protokołu ze wskazaniem dowodów.

3. Obwodowa komisja wyborcza załatwia reklamacje niezwłocznie, w razie potrzeby komisja może żądać uzupełnienia dowodów.

[...]

Art. 28

1. Po załatwieniu reklamacji z powodu wciągnięcia do spisu osoby nieuprawnionej do głosowania obwodowa komisja wyborcza:

- a) zwraca reklamację jako nieuwzględnioną lub
- b) zawiadamia osobę, której reklamacja dotyczy, że będzie skreślona z listy wyborców.

2. Osoba, której reklamacja dotyczy, ma prawo w ciągu dwóch dni od doręczenia zawiadomienia wnieść sprzeciw przez obwodową komisję wyborczą do przewodniczącego okręgowej komisji wyborczej.

3. Po zapoznaniu się z treścią sprzeciwu obwodowa komisja wyborcza:

- a) uchyla poprzednią uchwałę lub
- b) niezwłocznie przesyła sprzeciw jako nieuwzględniony przewodniczącemu okręgowej komisji wyborczej, który rozstrzyga ostatecznie.

Źródło: Dziennik Ustaw RP 1946, nr 48, poz. 274.

II

Protest przeciwko ważności wyborów w Okręgu Wyborczym nr 27 w Toruniu, wysłany na ręce Generalnego Komisarza Wyborczego Sądu Najwyższego w Łodzi, 31 stycznia 1947 r.

[...]

Uzasadnienie

I. Uniemożliwienie działalności Polskiemu Stronnictwu Ludowemu w okresie przedwyborczym

Obowiązująca Konstytucja Marcowa, Manifest Lipcowy PKWN, zapowiadający realizację zasad demokracji w życiu publicznym państwa, wszystkie wypowiedzi osobistości odpowiedzialnych za kierowanie nawą państwową pozwalały całemu narodowi polskiemu wierzyć, iż pierwsze po wojnie wybory do Sejmu Ustawodawczego odbędą się w atmosferze pełnej wolności i równości dla wszystkich stronnictw demokratycznych i antynazistowskich. Podane niżej fakty wskazują, że przepisy Konstytucji Marcowej i ordynacji wyborczej zostały przez organa państwowe i aparat wyborczy w okręgu nr 27 naruszone.

[...]

III. Skreślenia ze spisów wyborców

Na terenie całego okręgu nr 27 zostały skreślone ze spisów wyborców względnie niezamieszczone w tych spisach szerokie rzesze obywateli uprawnionych do głosowania. [...] na 542 podpisów wyborców zgłaszających listę kandydatów Polskiego Stronnictwa Ludowego w okręgu nr 27 komisje obwodowe skreśliły, jak to wynika z załączonego pisma Okręgowej Komisji Wyborczej L.dz. 187/46, 80 osób [...].

[...] W większości wypadków trudno ustalić powody skreśleń, bowiem nastąpiły one dopiero po upływie terminu wyłożenia spisów do wglądu wyborców [...] a wbrew art. 28 ust. 1 lit. b ustawy o ordynacji wyborczej skreślonych nie powiadomiono o ich wykreśleniu. [...]

Sposób urzędowania obwodowych komisji wyborczych w okresie sprawdzania spisów wyborców był w licznych wypadkach niezgodny z ustawą o ordynacji wyborczej. Usiłowano przez mylne informacje wprowadzić w błąd zgłaszających reklamacje, uniemożliwić im złożenie odwołań w terminach przewidzianych, względnie przewlekać sprawę i spowodować, aby wyborca zniechęcił się trudnościami i nie czynił dalszych starań dla odzyskania jego podstawowych praw obywatelskich.

Również na terenie okręgu nr 27 prawie wszystkie komisje obwodowe przy swym urzędowaniu naruszyły art. 25 ust. 2, bowiem odmawiały wyborcom prawa przeglądania spisów i robienia wyciągów, podając tylko pozycję, pod którą zapisany został dany wyborca. Uniemożliwiono w ten sposób wyborcom korzystanie z prawa przyznanego im art. 26 ust. 1 lit. b.

[...] Okręgowa Komisja Wyborcza w Toruniu pozbawiła prawa wybieralności trzech kandydatów na posłów: Romualda Wasilewskiego, Czernego Aleksandra i Musiała Antoniego, mimo że [...] figurował on dnia 24 XII [19]46 r. w spisie wyborców, co zaprzeczało treści pisma Okręgowej Komisji Wyborczej nr 27 L.dz. 187/46 z dnia 22 XII [19]46 r. [...]

Źródło: AAN, Biuro Generalnego Komisarza Wyborczego, 90, Protest przeciwko ważności wyborów w okręgu wyborczym nr 27 w Toruniu, wysłany na ręce Generalnego Komisarza Wyborczego Sądu Najwyższego w Łodzi, 31 I 1947 r., k. 3–7, mps, kopia, za: K. Churska-Wołoszczak, *Referendum ludowe i wybory do Sejmu Ustawodawczego w województwie pomorskim (1946–1947)*, Bydgoszcz–Gdańsk 2014, s. 272–277.

Uzupełnij tabelkę – w puste wiersze i kolumny wpisz brakujące dane i informacje. Znajdziesz je w tekście I i II. Aby uzupełnić kolumnę nr 3, skorzystaj z podpowiedzi, które znajdziesz pod tabelką.

1. Numer artykułu ustawy	2. Krótki opis, czego dotyczy artykuł	3. Opis działania naruszającego dany artykuł ordynacji
Art. 25	• nr 6 • nr
Art.	dotyczący reklamacji skreślonych z listy uprawnionych do głosowania	• nr • nr
Art.	dotyczący spisów wyborczych i prawa do ich przeglądania	• nr • nr

Działania naruszające poszczególne artykuły ordynacji wyborczej, opisane w proteście mieszkańców Torunia:

1. niezawiadanie osób skreślonych o usunięciu ich z listy uprawnionych do głosowania,
2. odmawianie prawa do przeglądania spisów i robienia wyciągów,
3. wprowadzanie w błąd zgłaszających reklamacje,
4. uniemożliwianie składania odwołań w terminie,
5. przewlekane sprawy i reklamacji,
6. skreślanie z listy wyborców „całych rzesz obywateli uprawnionych do głosowania”.

ZADANIE 21.

Poniżej zamieszczono fotografie dokumentujące dwa wydarzenia: referendum ludowe z 30 czerwca 1946 r. i wybory do Sejmu Ustawodawczego z 19 stycznia 1947 r.

1. Obejrzyj uważnie obie fotografie i oznacz jako R-46 zdjęcie, które dokumentuje sfałszowane przez komunistów referendum z 1946 r., a znakiem W-47 – dotyczące wyborów do sejmu z 1947 r.

2. Krótko opisz, które elementy zdjęć zdecydowały o Twoim wyborze.

R-46

W-47

1.

2.

ZADANIE 22.

Przeczytaj tekst na temat procesów politycznych, jakie komuniści wytoczyli przywódcom ruchu ludowego w celu rozbicia i skompromitowania PSL, i uzupełnij tabelkę pod tekstem.

Zastraszeniu członków i sympatyków PSL służyły procesy pokazowe liderów niezależnego ruchu ludowego aresztowanych na przełomie 1946 i 1947 r. Z oczywistych względów największy rozgłos nadano procesom, w których sędzono członków władz naczelnych PSL.

Dwa największe procesy pokazowe odbyły się w sierpniu i we wrześniu 1947 r. W jednym z nich na ławie oskarżonych zasiadł m.in. **Zygmunt Augustyński**, redaktor naczelny „Gazety Ludowej”, organu prasowego PSL (wówczas największego dziennika opozycyjnego w Polsce). W drugim procesie sędzono członków małopolskiego PSL – **Stanisława Mierzwę, Karola Buczka, Karola Starmacha, Mieczysława Kabata i Jerzego Kunce**, którzy zasiedli na ławie oskarżonych razem z przedstawicielami II Zarządu Zrzeszenia WiN.

We wszystkich wspomnianych procesach członków PSL oskarżano i skazywano za czyny, które nawet w świetle ówczesnego prawa trudno było zakwalifikować jako przestępstwa. Ponadto część z tych czynów w ogóle nie miała miejsca lub nie została dowiedziona w toku przewodu sądowego. Zygmunt Augustyński został skazany na 15 lat więzienia za „przestępstwa”, które nawet nie doszły do skutku – wymianę dolarów oraz druk antykomunistycznej ulotki. Nie udowodniono również koronnego zarzutu, iż raporty o zbrodniach komunistów, które Augustyński otrzymał od współoskarżonego w sprawie księdza Leona Pawliny, przekazał Halinie Sosnowskiej z Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość” [dalej: WiN]. W procesie krakowskim małopolscy członkowie PSL zostali skazani na kary od 6 do 15 lat więzienia za przyjmowanie i przekazywanie sobie nawzajem kilku meldunków i wydawnictw WiN. Materiały te uznano za „antypaństwowe” i zawierające tajemnice wojskowe. W przewodzie sądowym nie udowodniono głównego zarzutu, czyli tego, że kontakty między WiN a PSL miały charakter trwały i doprowadziły do stworzenia zorganizowanej sieci kolportażu.

Oprac. Kamila Churska-Wołoszczak

Daty największych procesów przywódców PSL (miesiąc i rok)	Imiona i nazwiska oskarżonych oraz funkcje pełnione w PSL	Zarzuty postawione oskarżonym	Zasądzone wyroki
1.			
2.			

ZADANIE 23.

Przeczytaj tekst i odpowiedz na pytania.

Procesy pokazowe liderów PSL stanowiły przygotowanie do ostatecznej i oficjalnej rozprawy ze stronnictwem i jego prezesem. W październiku 1947 r. Stanisław Mikołajczyk, wiedząc o grożącym mu aresztowaniu, podjął decyzję o ucieczce z Polski. Prezesowi PSL pomocy w wyjeździe z kraju udzieliła ambasada Stanów Zjednoczonych.

W listopadzie 1949 r. PSL połączyło się formalnie z prokomunistycznym SL, z którym i tak ściśle współpracowało od momentu likwidacji niezależnego ruchu ludowego jesienią 1947 r. Powstało Zjednoczone Stronnictwo Ludowe (ZSL), które jako partia satelicka PZPR funkcjonowało do 1989 r.

Proces współpracowników Mikołajczyka w 1951 r. był ostateczną, symboliczną rozprawą z niezależnym ruchem ludowym i jego prezesem. Choć był premier nie zasiadał na ławie oskarżonych, był jego najważniejszym „bohaterem”.

Oprac. Kamila Churska-Wołoszczak

1. Dlaczego Stanisław Mikołajczyk opuścił Polskę i kto mu pomógł w ucieczce?

.....
.....
.....

2. Jaki był los jego najbliższych współpracowników?

.....
.....
.....

3. Kiedy i w jakich okolicznościach zostało formalnie zlikwidowane PSL?

.....
.....
.....

4. Jaka partia została utworzona w miejsce PSL?

.....
.....
.....

ZADANIE 24.

Pod tabelką zapisano nazwy kilku ważnych wydarzeń z historii Polski. Przeczytaj je uważnie i, odwołując się do wiedzy własnej, podręcznika lub innego źródła, wykonaj dwa polecenia.

1. Wpisz do tabeli nazwy wydarzeń w kolejności chronologicznej (1 oznacza wydarzenie najwcześniejsze, następne kolejno 2, 3...).
2. W kolumnie obok podaj daty roczne tych wydarzeń.

Nazwa wydarzenia	Data wydarzenia
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	

- Referendum ludowe
- Dekret PKWN o reformie rolnej
- Wybory do Sejmu Ustawodawczego
- Powrót Stanisława Mikołajczyka do Polski
- Moskiewski proces szesnastu przywódców Polskiego Państwa Podziemnego
- Potajemna ucieczka Stanisława Mikołajczyka z Polski

ZADANIE 25.

Na fotografiach zostały uwiecznione ważne wydarzenia historyczne. Podpisz każde zdjęcie, wybierając prawidłowy tytuł spośród kilku propozycji. Analizując fotografie, staraj się zwracać uwagę na szczegóły pomocne w rozwiązaniu zadania.

Propozycje podpisów

A. Głosowanie podczas referendum ludowego z 1946 r.

B. I Kongres PSL w Warszawie

C. Powrót Stanisława Mikołajczyka do Polski

D. Ucieczka Stanisława Mikołajczyka z Polski

Fot. 1. Podpis

Fot. 2. Podpis

Fot. 3. Podpis

Źródło: Archiwum Zakładu Ruchu Ludowego w Warszawie (fot. 1–2) i Archiwum Państwowe w Bydgoszczy (fot. 3).

ZADANIE 26.

Przeczytaj tekst o pomocy mieszkańców wsi dla polskiego podziemia niepodległościowego w czasie wojny i po jej zakończeniu, a następnie uzupełnij tabelkę pod tekstem.

Związki członków ruchu ludowego oraz mieszkańców wsi z organizacjami konspiracyjnymi były bardzo silne zarówno w czasie II wojny światowej, jak i po jej zakończeniu. Współpraca ta miała dwa wymiary – osobowy, polegający na udziale chłopów w organizacjach zbrojnych, oraz materialny, obejmujący wszelką pomoc świadczoną oddziałom partyzanckim przez ludność wiejską.

Polska wieś była ważnym źródłem pomocy materialnej i zapleczem aprowizacyjnym dla podziemia niepodległościowego. Pomoc mieszkańców wsi polegała przede wszystkim na udzielaniu żołnierzom schronienia w domach i zabudowaniach gospodarczych, udostępnianiu środków transportu, przekazywaniu żywności, lekarstw i odzieży. Często ludność wiejska nienależąca do oddziałów angażowała się bezpośrednio w działania konspiracyjne: udostępniano domy na punkty kontaktowe i drukarnie konspiracyjne, przenoszono też rozkazy, meldunki, broń oraz ekwipunek oddziałów. Ta wieloaspektowa pomoc ludności wiejskiej dla podziemia zbrojnego, będąca *de facto* działaniem na rzecz niepodległego bytu państwa polskiego, była podejmowana ze świadomością ogromnego ryzyka, w tym także utraty życia, nie tylko konspiratora, lecz niekiedy także członków jego rodziny.

Oprac. Kamila Churska-Wołoszczak na podstawie: B. Poboży, *Chłopi wobec AK, BCh i NSZ [w:] Represje wobec wsi i ruchu ludowego (1939–1945)*, Warszawa 2009.

Formy pomocy materialnej wsi dla podziemia niepodległościowego	Inne formy pomocy wsi dla podziemia

ZADANIE 27.

Przeczytaj tekst na temat ochrony mieszkańców wsi przez żołnierzy polskiego podziemia niepodległościowego w okresie wkroczenia Armii Czerwonej na ziemie polskie (1944/1945 r.) i przejmowania władzy przez komunistów, a następnie wykonaj polecenie pod tekstem.

W dramatycznym okresie instalowania się komunistów w Polsce przy wsparciu Armii Czerwonej i NKWD to właśnie oddziały antykomunistycznego podziemia niepodległościowego stanowiły dla mieszkańców wielu wsi jedyną ochronę przed zbrodniami i jawnym bezprawiem, zwłaszcza w dramatycznych chwilach wkraczania sowieckiej armii. Żołnierze zgrupowań partyzanckich częstokroć udaremniali bandyckie napady, brutalne gwałty, zapobiegali rabunkowi mienia i dewastacji gospodarstw. Prowadzili też akcje odwetowe wobec sprawców przemocy (przeważnie byli to funkcjonariusze NKWD i UB) oraz działania zastraszające, mające zniechęcać ludność do współpracy z komunistami.

Oprac. Kamila Churska-Wołoszczak

Wymień formy pomocy udzielanej ludności wiejskiej przez oddziały podziemia w okresie przejmowania władzy przez komunistów.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ZADANIE 28.

Przeczytaj tekst o powstaniu i działalności antykomunistycznej organizacji konspiracyjnej pod nazwą Obrona Konspiracyjna Polskiego Stronnictwa Ludowego (potem Polska Szturmówka Chłopska), założonej w 1948 r. przez ucznia szkoły średniej Henryka Bąka, a następnie uzupełnij tabelę.

Jedną z większych antykomunistycznych organizacji konspiracyjnych powstałych po sfałszowanych wyborach i likwidacji niezależnego ruchu ludowego była organizacja o nazwie Obrona Konspiracyjna Polskiego Stronnictwa Ludowego (OK PSL).

Została ona założona w 1948 r. przez 18-letniego Henryka Bąka, ucznia grójeckiego liceum. Początkowo organizację tworzyło kilku jego kolegów: Henryk Dąbrowski, Stefan Pietrusiński, Czesław Owczarek i Henryk Kosut.

Organizacja w początkowym okresie działania koncentrowała się na działalności informacyjno-propagandowej, m.in. na wydawaniu ulotek i odezw, ale przede wszystkim starała się bezpośrednio przekazywać chłopom informacje o niebezpieczeństwach wynikających z kolektywizacji, sytuacji środowiska wiejskiego w państwach bloku wschodniego oraz działaniach PPR/PZPR

W 1950 r., po wybuchu wojny koreańskiej i pojawieniu się szansy na konflikt światowy, organizacja zmieniła nazwę na Polska Szturmówka Chłopska (PSCh), mającą oddawać jej polityczno-militarny charakter. Odtąd – poza kontynuowaniem pracy informacyjnej – za najistotniejszą sprawę uznano przygotowanie członków grupy do prowadzenia działalności dywersyjnej na tyłach wojsk sowieckich w wypadku wojny między Stanami Zjednoczonymi a ZSRS. W tym celu rozpoczęto pozyskiwanie broni, środków materialnych, prowadzenie ćwiczeń wojskowych, zbieranie informacji w wojsku i prowadzenie agitacji wśród żołnierzy. Agitował głównie Stefan Pietrusiński odbywający czynną służbę wojskową. W szczytowym momencie działalności PSCh liczyła aż pięciuset członków, a jej struktury funkcjonowały w Polsce centralnej oraz we Wrocławiu.

Wiosną 1952 r., po wcześniejszym rozpracowaniu przy udziale licznych agentów ulokowanych w organizacji, rozpoczęto masowe aresztowania wśród jej członków. W wyniku śledztwa zarzuty karne przedstawiono ponad sześćdziesięciu osobom, a Wojskowy Sąd Rejonowy w Warszawie orzekł bardzo surowe wyroki wobec wielu oskarżonych. Cztery osoby – Henryk Bąk i jego najbliżsi współpracownicy: Wacław Młodzianka, Herman Dąbrowski i Stefan Pietrusiński – zostali skazani na śmierć; natomiast szeregowi członkowie PSCh otrzymali kary więzienia. Ostatecznie wyrok śmierci wykonano jedynie na Stefanie Pietrusińskim, który działał w organizacji, służąc jednocześnie w wojsku – został on oskarżony o ujawnienie tajemnicy wojskowej. W pozostałych przypadkach najwyższy wymiar kary zamieniono na kary więzienia.

Oprac. Kamila Churska-Wołoszczak na podstawie: G. Łeszczyński, *Zwyczajny bohater. Życie i działalność Henryka Bąka (1930–1998)*, Warszawa 2013.

Data powstania OK PSL	Imiona i nazwiska założyciela oraz członków OK PSL	Cele działalności OK PSL	Data powstania PSCh	Liczba członków i rejon działania PSCh

ZADANIE 29.

W *Słowniku języka polskiego* (sjp.pwn.pl) sprawdź definicje słów „kolektyw” i „kolektywizacja” i wpisz je w puste pola. Następnie uzupełnij schemat odpowiednimi danymi z tabeli.

Kolektyw -

.....

.....

Kolektywizacja -

.....

.....

Rok	Liczba spółdzielni	Powierzchnia obszarów rolnych zajętych przez spółdzielnie
1949	243	42 tys. ha
1953	7 800	1,2 mln ha
1955	9 800	1,6 mln ha
IX 1956	10 200	1,9 mln ha

Źródło: Wojciech Roszkowski, *Najnowsza historia Polski 1945–1980*, Warszawa 2003, s. 167, 244, 389.

